

שיח הרשת בנוגע לילדים עם מוגבלות: השפעת משבר הקורונה

ליטל ברלב ד"ר לייה מורן- גלעד

בוצע בשיתוף באזילה

המטרה של ניתוח השיח ברשת

הבנת השינויים בשיח ברשת על פני זמן,
בדגש על השפעת משבר הקורונה.

הבנה מעמיקה של שיח ברשת
בנוגע לילדים עם מוגבלות

שיטת המחקר

- ניתוח שיח מכמה זירות – פורומים, רשתות חברתיות, כתבות וטוויטר.
- כל השיחות שנדגמו הן בגדר "שיח אותנטי", כלומר שיחות שבהן שתי תגובות לפחות.
- יחידת המדידה היא דיון – שיחה שלמה, מפוסט פותח ועד פוסט סוגר.
- סך הכול נדגמו ונותחו 340 דיונים.
- שיטת הדגימה היא "מדגם מכסות", המשמרת את הפרופורציות בחלוקה בין זירות התוכן - כפי שהתרחשו בפועל, תוך בחירת הדיונים הרלוונטיים ביותר בכל זירה.
- הדגש הוא על שיח מבוגרים (בעיקר הורים לילדים עם מוגבלות) - זיהוי קהלים מתבצע לפי הצהרות הגולשים עצמם, לפי נוכחותם באתרים ייעודיים ומזהים ולפי ההקשר של הדיון.

המחקר התמקד בשלושה פרקי זמן

החלוקה לפרקי זמן נועדה לאפשר השוואה בין התקופות:

טרם מגפת הקורונה – 1.10.2019 עד 29.2.2020 (נותחו 120 דיונים רלוונטיים) (תקופה 1)

תקופת הסגר הראשון – 1.3.2020 עד 30.4.2020 (נותחו 100 דיונים רלוונטיים) (תקופה 2)

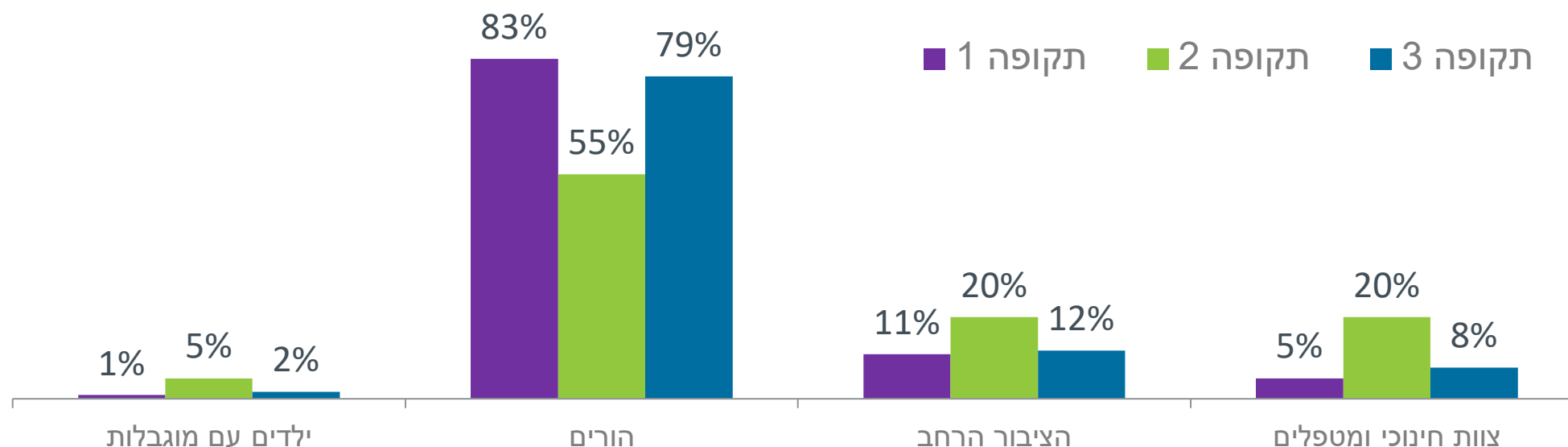

לאחר הסגר הראשון – 1.5.2020 עד ל 30.11.2020 (נותחו 120 דיונים רלוונטיים) (תקופה 3)

קהלים בשיח – השוואה בין שלוש התקופות

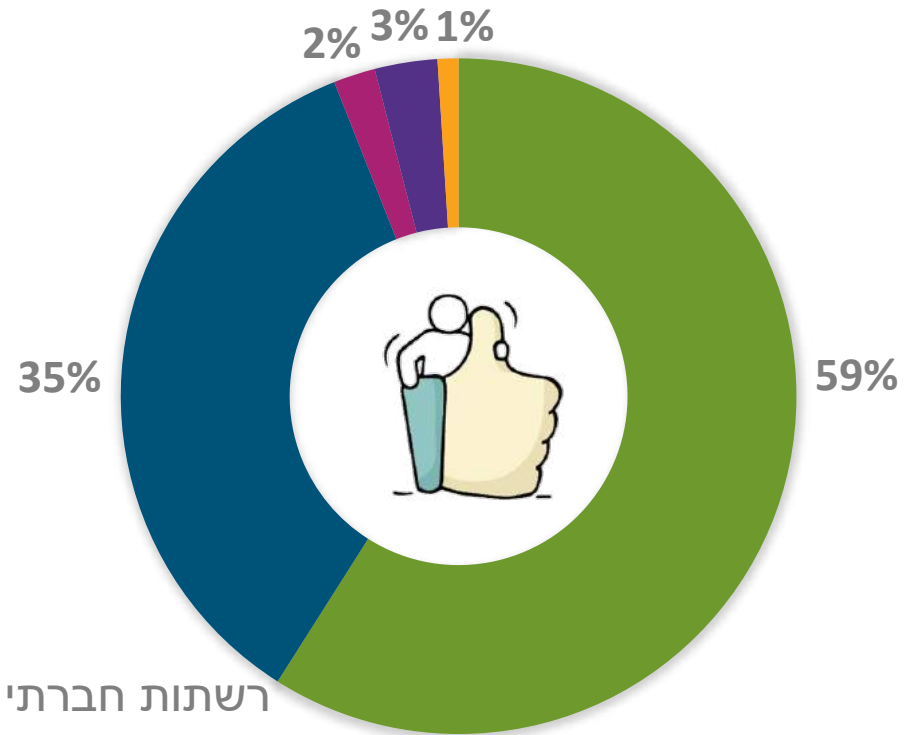

- הורים לילדים עם מוגבלות הם מניעי השיח
- הציבור הרחב נמצא רק בזירת הכתבות ורק בתגובות למקרים שונים
- מורים וצוותי חינוך דומיננטיים מאוד בשיח אך כמעט לא יוזמים אותו. בתקופה 2 (הסגר הראשון) חלה עלייה ניכרת בנוכחותם (בתקופה זו נלחמו המורים והצוותים בחינוך המיוחד על תדמיתם על רקע אי-ההסכמה בנוגע לסגירה ופתיחה של מערכת החינוך המיוחד עקב משבר הקורונה)
- ילדים עם מוגבלות לוקחים חלק קטן מאוד בשיח, ובעיקר משתפים בסיפורים אישיים, במטרה להעצים את עצמם, להגביר את השילוב בחברה, להעלות מודעות ולסייע לילדים אחרים הזקוקים למוטיבציה ולעידוד.

זירות השיח

עיקר השיח התבצע ברשתות החברתיות ובכתבות

- רשתות חברתיות
- כתבות
- טוויטר
- פורומים
- בלוגים

השיח ברשתות החברתיות

- **עיקר השיח עוסק בשיתוף** (סיפורים אישיים, חוויות), **העלאת תלונות** (מול רשויות לאומיות ורשויות מקומיות), **התארגנויות** (למטרת מחאה או קידום יוזמות) **והתייעצויות** (מול רשויות ומול קבוצת השווים).
- רשתות חברתיות מאפשרות תפוצה רחבה, משמשות את ההורים לתווך את הצרכים, המצוקות, התלונות והשאלות שלהם, אם לציבור הרחב ואם לקבוצות הורים סגורות (בהן למעשה נבנית מעין קהילת הורים לילדים עם מוגבלות).
- **עיקר השיח נערך בעמוד הפייסבוק "הורים רוצים לנשום לרווחה"**.
- **חלק קטן יותר מן השיח מתקיים בעמודי פייסבוק בנושאים הנוגעים לחינוך**, שבהם פעילים הורים, מורים וצוותים חינוכיים (לדוגמה, "חינוך 2020", "מורות משקיעות בחינוך המיוחד").

השיח בכתבות

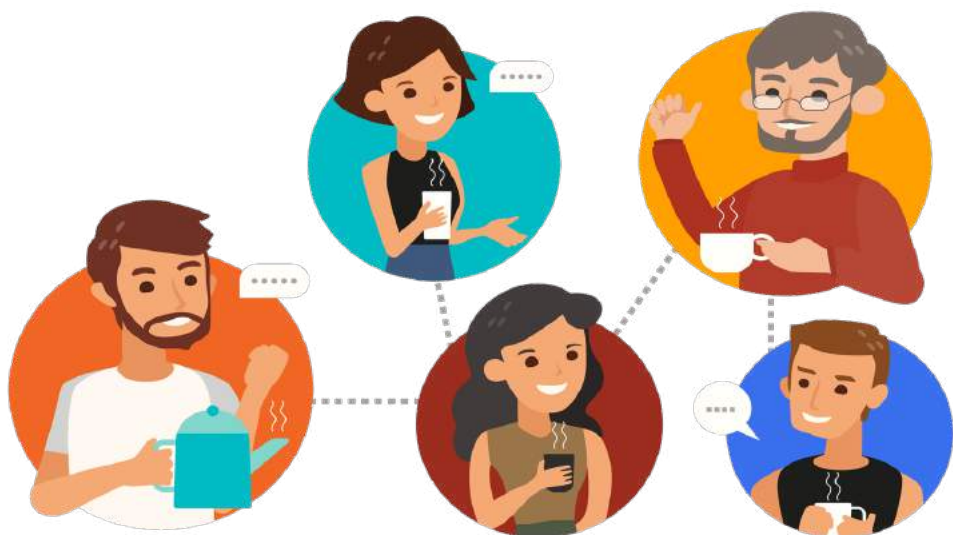

- **זירת הכתבות** – ברובה זירה אינפורמטיבית שהפכה לדומיננטית בראשית משבר הקורונה והשפעת הפסקת הלימודים (ולאחר מכן החזרה ללימודים) על ההורים, הילדים והסביבה.
- בחלק מן המקרים הזירה מעוררת שיח רגשי (לרוב של הציבור הרחב) על הסוגיות הרלוונטיות באמצעות מערכת הטוקבקים. עיקר הטוקבקים נגעו להשפעת משבר הקורונה ולניהול מערכת החינוך המיוחד על ידי הממשלה ומשרד החינוך, וכן לעמדות המנוגדות של הורים לילדים עם מוגבלות הקוראים לשוב ללימודים לעומת אנשי חינוך הקוראים לשמור על בריאות הצוותים והילדים ולהחיל את הסגר גם על מערכת החינוך המיוחד.

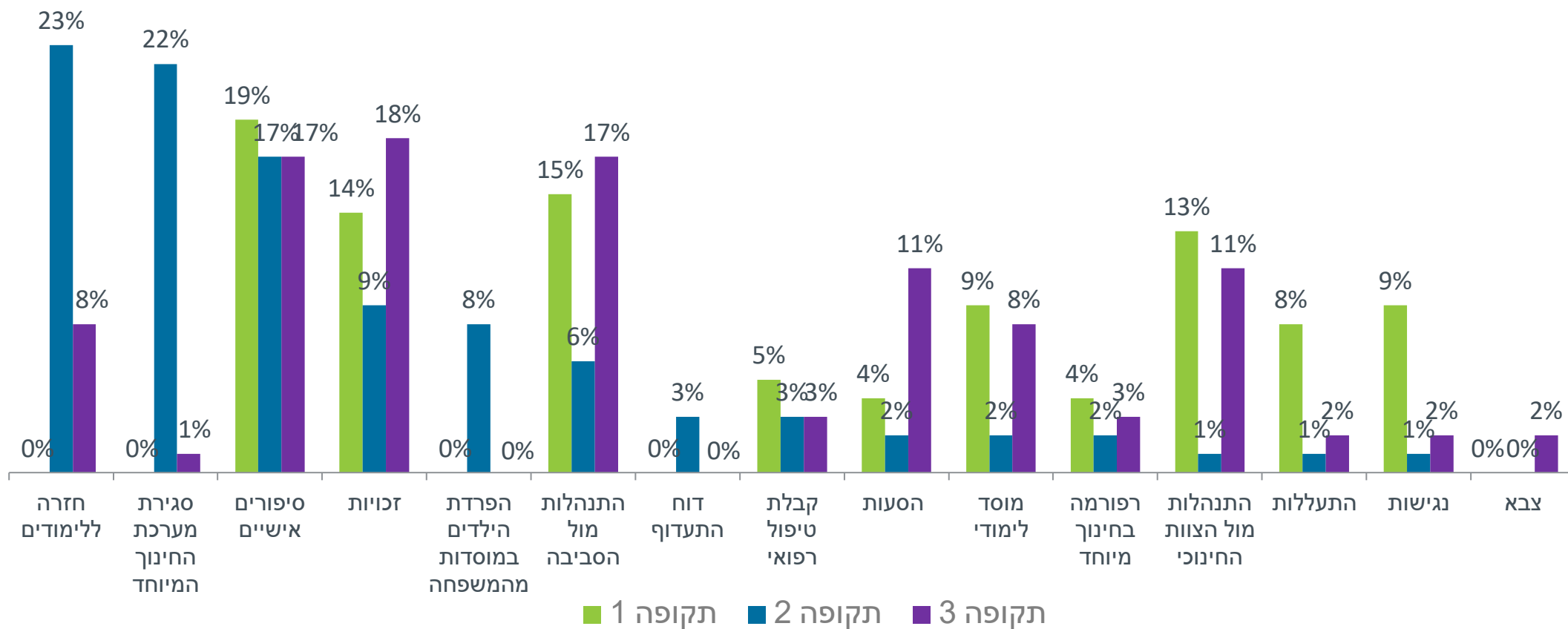
השיח בפורומים

- ברוב המקרים מדובר בהתייעצויות בנושאים בירוקרטיים הנוגעים לזכויות, לקצבאות ולמענקים שמעניק המוסד לביטוח לאומי. בדומה לזירת הרשתות החברתיות, מאפשרת להורים לילדים עם מוגבלות ליצור קשר בלתי אמצעי (לרוב עם גורמים מקצועיים או עם קבוצת השווים).
- בתקופת משבר הקורונה חלה עלייה קלה מאוד בשימוש בפורומים למטרת התייעצויות אלה.

נושאים בולטים בשיח: השוואה בין התקופות

השפעת משבר הקורונה על השיח

- ירידה בשיח בנושאים שגרתיים, בעיקר בתקופה 2 (הסגר הראשון).

- בתקופה 2 סוגיית הקורונה עולה ב-73% מן השיחות. בתקופה 3 סוגיית הקורונה עולה ב-17% בלבד מן השיח (בעיקר סביב החזרה ללימודים ומימוש זכויות).

- השיח בתקופה 2 חשף עמדות ואינטרסים מנוגדים בין ההורים לילדים עם מוגבלות ובין המורים והצוותים החינוכיים (הורים חשים שננטשו במערכה, ומנגד מורים חשים לא מוערכים ושההורים מצפים מהם שייענו לדרישות לא סבירות על רקע אי-הוודאות והמשבר).

- בתקופה 3 (חיים בשגרה לצד הקורונה) ניכרת הסתגלות והתייצבות. שיח העמדות המקוטבות פוחת, וסוגיות של שגרה חוזרות לשיח (כגון בחירת מוסד לימודים).

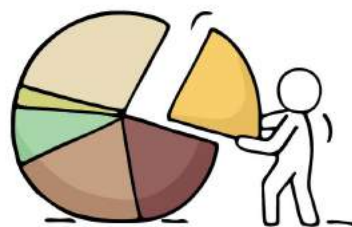

השינוי בשיח עם פרוץ משבר הקורונה

- מרבית ההורים מבטאים עמדות שליליות ומציפים קשיים בכל הנוגע לטיפול בילדים עם מוגבלות בתקופת הקורונה.
- הסיבות העיקריות לשיח שאופיו שלילי: סגירת מוסדות הלימוד ללא התחשבות במשמעות הסגירה בעבור הילדים; השפעת המשבר על הילדים (בעיות התנהגותיות, רגרסיה, שעמום); ההורים כורעים תחת נטל הטיפול בילדים ללא כלים ומשאבים; אופן פתיחת הלימודים (ללא הסעות למוסדות, שעות קצרות, שיבוץ עם ילדים וצוות שלא מכירים, העברת ילדים מהחינוך המשלב לחינוך המיוחד); סוגיית הפרדה של ילדים במוסדות דיור מבני משפחותיהם (טענה על אטימות, החלטה ללא הגיון רפואי, לא מנסים למצוא חלופות); "דוח התיעדוף" (המעמיד אנשים עם מוגבלות בעדיפות פחותה במקרה של מחסור במכונות הנשמה).

ממצאים ומסקנות

ממצאים

- השיח בנוגע לילדים עם מוגבלות נותח בשלוש תקופות זמן – לפני משבר הקורונה, במהלך הסגר הראשון ואחרי הסגר הראשון, אך הוא מלמד על הצרכים, על הרגשות ועל הגורמים המקשים והתורמים להורים וילדים עם מוגבלות באופן כללי.
- השיח נחלק **לצרכים לוגיסטיים** (בעיקר לקשר בין ההורים למוסדות / רשויות) ו**לצרכים רגשיים** (המושפעים מן הסביבה הרחבה של הילד).

ממצאים (המשך)

צרכים לוגיסטיים

- משרד החינוך: צורך בשיתוף בקבלת החלטות הנוגעות למערכת החינוך המיוחד, השקעת תקציבים בילדי החינוך המיוחד, ציפייה לפעולות שקולות המונעות משיקולים מקצועיים (למשל ביישום הרפורמה), הקלה בסוגיית ועדות זכאות ושיבוץ.
- ביטוח לאומי: הורדת חסמים בירוקרטיים, הספקת מידע סדיר להורים בנוגע לזכויות ולדרכי מימושן.
- רשויות מקומיות: השקעה במבני חינוך ייעודיים לילדים עם מוגבלות, הגדלת מספר הסייעות וצוותי ההוראה, שיפור מערך ההסעות, הנגשת גני שעשועים.
- בתי ספר: שיפור איכות ההוראה, יחס אישי לילדים, שמירה עליהם ודאגה לצורכיהם.

ממצאים (המשך)

צרכים רגשיים

- הפגת חששות (בעיקר בנוגע לעתיד): מה יקרה לילד אחרי לכתיו? מה יהיה בבגרותו?
- התמודדות עם הסביבה: מבטים, דעות קדומות, גורמים שאינם מכילים את התנהגות הילד, צורך ביחס מיוחד (למשל עדיפות בתורים). ככל שהסביבה מערימה יותר קשיים על ההורים כך גובר חששם ומעמיק חוסר הביטחון שלהם בנוגע ליכולת של הסביבה לשלב את ילדיהם.
- פערים ואי-שוויון: תיאור מציאות של ניכור חברתי של הילדים (בדידות, חרם, הצקות) ולעיתים אף של אלימות ממשית מצד בני גילם.
- רצון לשיתוף, ולהרגיש שמתייחסים אליהם: "לא סופרים אותי", "הילדים שלנו שקופים" אמנם עולה פעמים רבות בהקשר הלוגיסטי, אך יש לה גם פן רגשי.

ממצאים (המשך) – יעדי השיח ונושאי השיח של ההורים

הורה לילד עם מוגבלות

בעיקר תלונות

משרד הרווחה/משרד החינוך

1. טענות כלפי הרפורמה (השיקול המוביל הוא קיצוץ בתקציב).
2. ניהול משבר הקורונה בדרך שפגעה בילדים (עצירת הלימודים, החזרה לא יעילה של המערכת והפרדת הורים מילדיהם).
3. תחושה כללית של חוסר שיתוף וחוסר אכפתיות.
4. קשיים בשיבוץ למוסד חינוך מתאים

רשות מקומית

1. הסעות
2. חוסר השקעה במוסדות המיועדים לילדים עם מוגבלות
3. צורך בהגדלת תקנים של צוותי חינוך ומטפלים פרה-רפואיים

שיתוף והתייעצות

הורים אחרים לילדים עם מוגבלות

1. גורם מיעץ
2. גורם מכיל ומעודד
3. קהילת הורים (שותפות למאבקים, לחששות, לקשיים)

שיתוף ברגשות ובחוויות

הילד שלי

1. חששות מפני העתיד
2. נטל טיפול סיזיפי ומאתגר
3. התקדמות והישגים של הילד

הסביבה

1. אינה מקבלת את הילדים, יוצרת מערכת לא שוויונית
2. אינה מעודדת שילוב, מרחיקה, מדירה, רוויה בסטיגמות שליליות

תלונות והערכה

צוות חינוכי ומטפלים פרא-רפואיים

מסקנות (המשך)

- בעת משבר הקורונה, ההתנהלות של משרד הרווחה (איסור מפגשים של בני המשפחה עם הצאצא שגר במסגרת דיור חוץ ביתית) ושל משרד החינוך (השבתת מערכת החינוך המיוחד והשבתת מערכת החינוך הרגילה עבור ילדים משולבים) יצרו משבר אמון חריף בין ההורים ובין הרשויות.
- ההורים חשים בדידות, חרדה לעתיד ותסכול מהתנהלות הרשויות כלפיהם וכלפי הזכויות של ילדיהם.
- ההורים מרגישים צורך בהאחדה ובשמירה על סטנדרטים ברשויות המקומיות (בכל הנוגע להשקעה בילדים עם מוגבלות ובמוסדות לחינוך מיוחד), דבר שמבחינתם הוא תפקידן של הרשויות הממשלתיות.
- ההורים מעוניינים לשלב את ילדיהם עם ילדים "רגילים" ועם זאת הם חוששים מתגובות הסביבה וחשדנים כלפי הרפורמה בחינוך המיוחד.
- ההורים מבקשים מעורבות והשפעה בקבלת החלטות מול משרדי ממשלה, רשויות ובתי ספר.

מסקנות (המשך)

- ההורים נסמכים על מידע מבעלי ניסיון, כדי להתמודד עם מציאות החיים המורכבת שלהם. יש תחושה של חוסר אמון והם חשים כי המדינה והרשויות המקומית מנסים לחסוך במשאבים ותקציבים על חשבון טובת הילד והם (ההורים) שומר הסף האחרון לזכויותיו של הילד.

- ההורים זקוקים למאגר מידע אובייקטיבי בלתי תלוי הנוגע:

- זכויות (קצבאות, קביעת אחוזי נכות, ועדות ואופן ההתכוננות אליהן). כיום אין מאגר אחיד ומסודר וההורים עושים שימוש בידע הקיים בקבוצות הורים לילדים עם מוגבלות

- מוסדות חינוך מיוחד / בתי ספר שבהם יש כיתות משלבות, לרבות סוג המומחיות והייחודיות של כל בית ספר.

תודה